

פרשת בְּשַׁלַּח

צִדְקַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים – בְּשִׁלַּח

וַיִּסַּב אֱלֹקִים אֶת הָעַם דְּרָךְ הַמַּדְבָּר יַם סוּף... – מִי צֹרֵךְ אֶת יַם סוּף?

במרכז של פרשתנו עומדים הסיפור של קריעת ים סוף ושירת הים שנולדה בעקבותיה. קריעת ים סוף משמשת ביהדות כמשל למשימה קשה מאוד, כדברי חז"ל, הקובעים למשל, שקשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף. ולא ברור, מדוע מכל הנסים שחולל הקב"ה עלי אדמות, כמו המבול, מכות מצרים, "שָׁמַשׁ בְּגִבְעוֹן דוֹם" ועוד רבים אחרים, נחשבת קריעת ים סוף כקשה במיוחד? ומה פשר השם 'ים סוף'? ומדוע בכלל נדרש מהלך כה מורכב, כשניתן היה לכאורה, להפיל עליהם אבני אלגביש מהשמיים, או לפתוח את בטן האדמה ולהורידם שאולה, כפי שנעשה לקורח ולעדתו, וכדומה? ואם ב"ציאת מצרים" מדובר, מדוע קרויה הפרשה 'בְּשִׁלַּח' ולא 'בְּצֵאת' (ישָׁרְאֵל מִמִּצְרַיִם) למשל?

לא קשה להבין כי יציאת מצרים הפיזית וההכרתית של בני ישראל, לא נשלמה בעצם יציאתם מהתחום הגיאוגרפי של מצרים, לאחר שפרעה משלח אותם, "קומו! צאו מתוך עמי!". הם עדיין זוכרים את הפכפכותו של פרעה, שלא עמד בהבטחותיו החוזרות למשה, כי ישלח את בני ישראל, מיד לכשתוסר המכה בה היה שרוי, אך למעשה, אך סרה המכה, נעלמה עימה הנכונות לשלח את בני ישראל. הכתוב טורח להבליט את חששם של בני ישראל מהמציאות החדשה ומהחירות בכלל, בנמקו את העובדה שהקב"ה בחר בעבורם למסע, דוקא במסלול הארוך יותר, "כִּי אָמַר אֱלֹקִים לְפָנֵינוּ הָעַם בְּרָאָתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם". הם לא הפנימו את עובדת היותם 'בני חורין', ועדיין הם רואים את עצמם כעבד שברח מאדוניו, ובלשון הכתוב "כִּי בָרַח הָעַם". ואכן, משה הציג בשעתו לפני פרעה, את הבקשה "התמימה" לאפשר לעם ישראל לצאת ולעבוד את ה', מבלי להרחיק יתר על המידה, "נִלְכְּתָה נָא דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים".

ומה עניינו של ים סוף, בקיעתו, המעבר של בני ישראל בחרבה והטבעתם של המצריים בתוכו? על דרך הנגלה, קיימת תשובה פשוטה. הקב"ה מעניש את המצרים, מידה כנגד מידה, על הגזירה "כֹּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הִיאָרָה תִּשְׁלַיְכֶהוּ". לכן אף הם טִבְעוּ דוּקָא, בַּיָּם סוּף. וכל מה שקורה מסביב, לא נועד אלא כדי ליצור את הסביבה המתאימה למימוש העונש, כדי למשוך אותם אל תוך ים סוף, שהרי ברור שהם לא יקפצו מרצונם אל תוך הים. החלופה של הבאת מבול לצורך הטבעתם, אינה באה בחשבון, כי הקב"ה כבר הבטיח שלא יביא עוד מבול. מטרה נוספת בכך, היתה להשלים את הבטחתו של הקב"ה לאברהם אבינו "וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרַקֵּשׁ גְּדוֹל". לפני צאתם, שאלו בני ישראל משכניהם כלים ושמלות (כפי שנצטוו), אך רוב זהבם וחפצי הערך של המצרים היו מושקעים בקישוטים למרכבותיהם ובתכשיטים משובצים באבנים יקרות, לסוסיהם. לכן, לא מצאו בני ישראל לנכון לבקש פריטים מסוג זה, שהרי מדובר בפריטים שאין להם כל צורך בהם. רק לאחר שטבעו המצרים, נהנו בני ישראל מהביזה שפלט ים סוף.

ננסה להשיב על השאלות הנ"ל על דרך פנימיות וחסידות. לשם כך ננסה להבין תחילה את המהות הפנימית של "ים סוף" וקריעתו. תנאי הכרחי ומוקדם שהציב הקב"ה ליציאתם ממצרים, היה קרבן הפסח, על שמו נקרא מועד יציאתם חג הפסח. השם 'פֶּסַח' כמו בא לרמז על יציאה "צולעת" ולא יציבה, על דרך הילוכו של ה"פֶּסַח". בני ישראל אכן מלו את עצמם וגם הקריבו את קרבן הפֶּסַח בטרם יצאו, אך אם נתבונן היטב בכתוב, נגלה שהיציאה ממצרים לא נעשתה ביוזמתם, אלא ביוזמתו של פרעה מלך מצרים, "וַיְהִי בְּשִׁלַּח פְּרַעֲה אֶת הָעַם". יוזמה זו מקבלת ביטוי מודגש בשם הפרשה 'בְּשִׁלַּח', ובלחצו ההיסטרי של העם המצרי להאיץ את היציאה. אך ברוחני, הם עדיין לא יצאו, הם עדיין במצרים.

לפי המדרש, מצרים היתה בגדר בית-כלא לעבדים, שעבד לא היה יכול להימלט ממנו. שיטור קפדני, מחסומים ותנאי שטח קשים, הפכו את הבריחה למשהו שקשה מאוד לממש. מעבר למגבלות הפיזיות, עשו המצרים שימוש גם בכוחות רוחניים מצד הטומאה, כדי לאטום את כל הפרצות האחרות. ביטחונם של המצרים בכך שארצם "נעולה", באה לידי ביטוי בשמו של מעבר צר, בין שני מצוקים גבוהים וזקופים, הקרוי 'פִּי הַחֵירוֹת', שם שניתן לו על פי המדרש, מכיוון ש"כך היה מנהגם של מצרים, כל עבד שהיה בורח מרבו, כיון שמגיע על פִּי הַחֵירוֹת... מיד נעשה בן חורין". לאחר מהלך של יומיים, בהם עוברים בני ישראל את 'פִּי הַחֵירוֹת' ומתרחקים ממצרים, מקבל משה מהקב"ה הוראה "מוזרה", "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבּוּ וַיִּחַנוּ לִפְנֵי פִּי הַחֵירוֹת בֵּין מִגְדַל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צֶפֶן נֶכְחוּ תַחְנוּ עַל הַיָּם". בני ישראל נשמעים להוראה, עושים "אחורה פנה" ושבים על עקבותיהם, מצרימה. הם נכנסים שוב אל המיצר, ועל פי ההגדרה המצרית לפחות, הם אינם "בני חורין". הם חונים על הים עד אשר הם רואים לחרדתם, "וַיִּהְיֶה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם".

מהו ים? במעשה הבריאה מופיעה ההגדרה "וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לַיַּבְשֵׁה אֶרֶץ וּלְמַקְוֵה הַמַּיִם קַיָּא יַמִּים". כלומר שִׁים הוא מקום או מרחב ענק, אליו זורמים המים ובו הם נקווים והולכים, "כֹּל הַנְּחָלִים הַלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינֶנּוּ מָלֵא". ננסה לעמוד על מאפייניו של הים, לעומת המאפיינים של הַמַּיִם המגדירים (ממלאים) אותו, כי בלעדיהם אינו ים למעשה. הַמַּיִם הם נוזל שקוף שניתן לראות מבעד לו, אך כאשר הם נקווים בכמויות, כמו בַּיָּם, הם כמו מקבלים צבע כחול. קיים הסבר פיזיקאלי בתחום האופטיקה המסביר את פשר הגוון המכחיל והולך עם התרבות המים, כאשר האור עובר דרכם. גם השקיפות של הַמַּיִם נעלמת והולכת והים נראה בעצם כשמיכה ענקית כחולה, המכסה ומסתירה על כל מה שמתחתיה. ומעניין שדוקא הריבוי של הנוזל השקוף, מביא להסתרה. אולי ניתן לראות רמז לכך באמרה, "כל המוסיף גורע". מקורה של טיפת מים הוא באדים העולים מהַיָּם. מַיִם + מַיִם = יָם, טיפה מצטרפת לטיפה, וקיבלנו שוב את המקור, את הַיָּם'.

כדי לגלות משמעות ראשונית פנימית של הצבע **הכחול**, נחפש בתנ"ך אחר המופע הראשון של מילה משורש **כ.ח.ל.** להפתעתנו נגלה, כי בתנ"ך קיים מופע אחד בלבד הנגזר משורש זה, בו מוכיח הנביא יחזקאל את עם ישראל וממשיל אותו לאישה שאינה שומרת אמונים לבעלה, "וְהָיָה בָּאוֹ לְאִשָּׁר רָחֲצָתָּ כְּחֶלֶת עֵינַיִךְ וְעָדִיתָ עָדִי". כלומר שבלשון הקודש יש בצבע הכחול גם עניין של הסתרה מצד הראייה. הביטוי "**כְּחֶלֶת עֵינַיִךְ**" מתייחס על דרך הפשט, לאיפור שנועד לשוות לעור מראה מצודד יותר, מכפי שהוא נראה. מאידך ניתן לראות בכך, שהנאשמת כמו צובעת את המציאות, את מה שהיא רואה, בצבעים מפתים (מרכיבה משקפיים עם עדשות כחולות), ובכך מונעת מעצמה את האמת, את ראיית המציאות שמעבר לכיסוי. מאפיין זה של הסתרה, בולט בביטוי "ללא **כחל** וסרק", שבא לציין הסרה מוקדמת של כל התוספים המסתירים על העצם שאנו רוצים לראות. מעניין, שגם בעגה מאופיינים דברי תועבה כ"**כחולים**".

ובאשר לשמו של **יָם סוּף**, בהנחה שמדובר במים מלוחים, הרי ברור שקני **סוּף** אינם גדלים במים מלוחים? לא ניכנס לשאלת מיקומו והמקור לשמו, אך שמו של הים כמו רומז מחזק את עניין ההסתרה בו עסקנו לעיל. קני הסוף הצומחים במקווי מים מתוקים, מכסים על המתרחש מאחריהם ויוצרים מקומות מסתור לעופות ולבעלי חיים אחרים. המילה **'סוּף'** כמו באה לרמוז על **סוּף** מרחב הראיה. יוצא שהצירוף **'יָם סוּף'**, מייצג הסתר על גבי הסתר. באיזו הסתרה מדובר?

בצאתם ממצרים, היו בני ישראל במדרגה רוחנית נמוכה מאוד, כדברי הכתוב **וַיִּרְעוּ** אֶתְנֹוּ הַמִּצְרַיִם", שעל דרך חסידות משמעותו "הפכו אותנו לרעים", שקועים במ"ט שערי טומאה ובגדר עובדי עבודה זרה. לאורך שנות העבודות הקשות דבקה בהם המנטאליות של עבד, של הראש הקטן, של קוצר הרוח ושל הנטייה לייאוש. האמונה בקב"ה ובטוב שהוא משפיע, היתה רחוקה מהם. היציאה ממצרים היתה בחיפזון, תחת לחץ וללא מחשבה מעמיקה מצידם, וכל מה שעשו כדי לצאת, או במהלך היציאה עצמה, היה על דרך ה"כְּפִיָּה", מיראת העונש (שיקבלו, אם לא יעשו). היתה אומנם יציאה פיזית, אך ברוחני הם עדיין בכבלי העבודות. הם חוששים מהחירות לחשוב ולהחליט, עד כדי כך שהחלופה של שיבה למצרים אינה נראית אבסורדית בעיניהם, "פֶּן יִנְחַס הָעָם... וְשָׁבוּ מִצְרָיִם".

ומה התיקון לכך? עליהם לשוב מצרימה ולצאת משם בשנית. עליהם לתקן את הראייה שלהם, ולראות שכל הסבל שסבלו, היה בגדר של "ירידה לצורך עליה", ושגם בחשיכה הגדולה ביותר, יש אורות אלוקיים גבוהים. בלילה שלפני **קריעת ים סוּף**, כאשר בינם ובין המצרים מפריד רק עמוד הענן, מספר הכתוב ש"וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיִּצָּר אֶת הַלַּיְלָה". בכך רומז הכתוב על פי חסידות, להארה האלוקית הגדולה שניתן לראות גם בחושך. משה מורה להם "**הַתְּיַצְּבוּ וְרֵאוּ** אֶת יְשׁוּעַת ה'..." יש כאן הנחייה: "**הַתְּיַצְּבוּ**", **עֲבְרוּ** לַמִּצֵּב שֶׁל **יַצִּיבוֹת**, תקנו את היציאה ה**פיסחת** ועלו מחדש בהליכה **יציבה** על "דרך המלך", מלכו של עולם. ועוד הנחיה יש כאן, "**וְרֵאוּ**", פיקחו את עיניכם, כי הקב"ה רוצה **להראות** לכם את פנימיותכם, את נשמה הגדולה המסותרת בכם. אלא, שכדי לזכות בהארה הגדולה, עליהם לעשות מעשה. הקב"ה מצווה את משה, "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ". והם, עושים את הלא ייאמן, הם נוסעים ונכנסים אל תוך ה**מים**, אל תוך **ים סוּף**, ורק תוך כדי שהייתם במים, בהיותם רטובים, הים נקרע לפניהם והם הולכים "בַּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה".

השורש **ק.ר.ע.** אינו מופיע במקרא לגבי **ים סוּף**, ומדוע עשו חז"ל שימוש דוקא בו? **הקריעה** של בגד או בד, מגלה את מה שמתחתיו. אנו מוצאים בספר ירמיה כחלק מתיאור הבניה של בית, "**וְקָרַע** לוֹ חִלּוּנִי". אולי זו הסיבה לבחירה בשורש זה דוקא, מכיוון שהוא מוסיף את הפן של פתיחת צוהר להתבוננות פנימה אל הרוחניות, אל מה שמעבר לחיצוניות הגשמית המכסה. ובני ישראל אכן זוכים לראות. מצד אחד "וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת **מִצְרַיִם** מֵת עַל שְׁפַת הַיָּם". הכתוב מקפיד על "**מִצְרַיִם**" כשם כולל, שאינו מצטמצם לאנשים בלבד. עם ישראל מגלה את המוות הרוחני, שנושאת בחובה ה**מצריות**. הדבר השני שהם זכו לראות, מביא אותם לומר שירה, **ביוזמתם**, ללא כל כפייה. הם יוצאים גם ברוחני ממצר **פי החירות** ופיהם מתרונן דרך **חירות**.

קריעת ים סוּף היא מעין לידה מחדש של עם ישראל. היציאה הראשונה היא בעצם התחלת הצירים, כאשר גופה של האם מתחיל לגלות דחייה כלפי העובר ודוחק בו לצאת, ע"י התכווצויות הרחם. זהו שלב ה'**בְּשִׁלַח**'. העובר מתקשה לעבור בתעלת הלידה הצרה והחשוכה, ממנה הוא יוצא אל המרחב המואר, אל החיים. זוהי היציאה האמיתית של **בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם**! הדחייה, הלחץ והחשיכה, היו שלב חיוני בדרך ללידה. המעבר של עם ישראל בים, המוגדר "מקוה ה**מים**", כמו מרמז על טבילה רוחנית שעם ישראל עובר כדי להשיל מעליו את **טומאת מצרַיִם** ולהתחיל להיטהר לקראת קבלת התורה. ואז הם "זוכים", מזוככים עד כדי ראייה מבעד לנשמתם, שהיתה מסותרת מפניהם עד כה, והם שרים כאחד, "**אֲשִׁירָה** לַה' כִּי גָאֹה גָאֹה". תוכן שירתם מעיד על דרגת הראייה הגבוהה לה זכו באותו היום. "**זָה** אֵ-לֵי וְאֶנְוְהוּ", "**זָה**", מלשון **זיהוי**, כמי שיכול להורות עליו באצבעו. וכדברי המדרש "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים". עם ישראל זכה לראות באותו הרגע את הגאולה העתידה, את בית המקדש השלישי, "מקדש ה' פִּנְגְנוּ נְדִידָה; ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד";

דבר חסידות

חסיד אחד, "בר-דעת" גדול בהבנת החסידות, בא אל הרבי "הצמח צדק" בקובלנה: "רבי, דורכים עלי בבית המדרש! כל מה שאני אומר – לא מוצא חן בעיני הקהל, הם אינם מתייחסים אלי כראוי, ופועלים כמעט בכל להיפך מדעתי". ענה לו הרבי: "אתה מתפשט על כל בית-המדרש (כאילו הוא טריטוריה שלך), ולכן בכל מקום שדורכים – דורכים עליך". (מעובד מתוך ספר המאמרים, קונטרסים)

שבת שלום ומבורך

1000

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות, במייל או במסרון, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.